

Energetska efikasnost u asocijacijama lokalnih samouprava EeMA

STRATEGIJA LOBIRANJA I
ZASTUPANJA U OBLASTI
ENERGETSKE EFIKASNOSTI
ZA ASOCIJACIJE LOKALNIH
SAMOUPRAVA U
JUGOISTOČNOJ EVROPI

LASEE

NAŠE JE PRAVO DA LOBIRAMO – ISKORISTIĆEMO GA 100%!

Energetska efikasnost u asocijacijama lokalnih samouprava EeMA

**STRATEGIJA LOBIRANJA I
ZASTUPANJA U OBLASTI
ENERGETSKE EFIKASNOSTI
ZA ASOCIJACIJE LOKALNIH
SAMOUPRAVA U
JUGOISTOČNOJ EVROPI**

LASEE

NAŠE JE PRAVO DA LOBIRAMO – ISKORISTIĆEMO GA 100%!

Editors

Vesna Kolega
Dubravka Bošnjak

Author

Vesna Kolega

Associations of Municipalities – partners of the Project EeMA

Union of Municipalities of Montenegro

Project Coordinator, Ivana Lalević

Association of the Units of Local Self Government of Republic of Macedonia

Project Coordinator, Natasha Vrteska

Association of Kosovo Municipalities

Project Coordinator, Liridona Ponosheci

Association of Municipalities and Cities of Federation of Bosnia and Herzegovina

Project Coordinator, Amir Kupusija

Association of Towns and Municipalities of Republic of Srpska

Project Coordinator, Predrag Pajić

Standing Conference of Towns and Municipalities in the Republic of Serbia

Project Coordinator, Aleksandar Popović

GIZ - ORF EE and ORF MMS team

Dubravka Bošnjak, Project Manager

Ilija Sazdovski, Country Coordinator, Macedonia

Avni Sfishta, Country Coordinator, Kosovo

Jasna Sekulović, Project Manager and Country Coordinator, Montenegro

Sanela Veljkovski, Country Coordinator, Serbia

Emina Durmo, Adviser for Gender Equality/Gender Mainstreaming

Graphic and text design

Dario Pejčinović, Student

Tamara Čolović, Student

Published by the

Deutsche Gesellschaft für

Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Open Regional Funds for South-East Europe – Energy Efficiency & Modernisation of Municipal Services

Registered offices

Bonn and Eschborn, Germany

GIZ Regional office Sarajevo, ZmajaodBosne 7-7a,

ImportanneCentar 03/IV

71 000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

T+ 387 33 957 500 F + 387 33 957 501

GIZ-BosnienHerzegowina@giz.de

www.giz.de/regional-funds-southeasteurope

On behalf of the

German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) and
Government of Switzerland

Responsible

Dubravka Bosnjak

Joachim Gaube

Disclaimer

The information, interpretations and conclusions in this brochure represent the opinions of the authors and do not necessarily reflect the position of the Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

UVOD

Regionalni projekat "*Energetska efikasnost u asocijacijama lokalnih samouprava (EeMA)*" podržava saradnju između asocijacija lokalnih samouprava (ALS) sa područja jugoistočne Evrope: Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija koje su izrazile spremnost i posvetile se jačanju saradnje u oblasti energetske efikasnosti, obnovljivih izvora energije i značajnog smanjenja emisije ugljenika.

Projekat EeMA finansira i podržava Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Njemačke (BMZ) i Vlada Švajcarske, a realizuje se kroz Otvoreni regionalni fond za modernizaciju općinskih usluga i energetske efikasnosti Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ).

Svrha regionalne saradnje je razmjena znanja i iskustava u oblasti uvođenja mjera za jačanje energetske efikasnosti i smanjenje emisije CO₂ u zemljama jugoistočne Evrope. Promovisanje mjera energetske efikasnosti i rad na podizanju svijesti javnosti o energetskej efikasnosti (EE), te zajednički nastupi asocijacija lokalnih samouprava na regionalnim i međunarodnim događajima doprinijeće jačanju njihove uloge.

Proces izrade Strategije lobiranja i zastupanja u oblasti energetske efikasnosti za asocijacije lokalnih samouprava u jugoistočnoj Evropi - LASEE zaključen je kao krajnji rezultat zajedničkog rada svih partnera na projektu i primjenom zajedničke metodologije urađene na nivou regiona. Strategija je posebna vrsta strateškog plana koji daje predlog aktivnosti koje asocijacije lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope mogu preduzeti u cilju obezbjeđivanja podrške nacionalnih organa i drugih ključnih zainteresovanih strana za osnaživanje i razvoj održive energije i energetske efikasnosti u općinama u jugoistočnoj Evropi. Misija Strategije je povećanje obima uticaja u cilju poboljšanja politika i ostvarivanja strukturne promjene u energetskej efikasnosti kao ključnoj oblasti za ekonomski razvoj općina u jugoistočnoj Evropi, što će na kraju dovesti do ekonomskog razvoja na nacionalnom nivou.

Najznačajnije načelo Strategije je da je asocijacijama lokalnih samouprava potrebna jasna i jednostavna strategija lobiranja u oblasti energetske efikasnosti kako bi mogla da radi na strateški način i da podijeli nadležnosti i dužnosti u svrhu postizanja najboljih rezultata.

Uspješna realizacija Strategije će ojačati asocijacije lokalnih samouprava u iznalaženju najboljih načina za saradnju sa svim zainteresovanim stranama i njihovo motivisanje za izgradnju energetskej održivih općina u zemljama jugoistočne Evrope kao imperativa održivog razvoja.

Želimo da se zahvalimo svima koji su aktivno podržali i dali dragocjene inpute za izradu Strategije.

Vesna Kolega

Dubravka Bošnjak

SADRŽAJ

UVOD	3
SADRŽAJ	4
SKRAĆENICE	5
ŠTA JE ZASTUPANJE I LOBIRANJE?	6
VIZIJA I MISIJA STRATEGIJE	7
METODOLOGIJA I CILJEVI STRATEGIJE	8
ULOGA ASOCIJACIJA LOKALNIH SAMOUPRAVA U STRATEGIJI	9
20 ZLATNIH PRAVILA STRATEGIJE	13
TRI INICIJALNA KORAKA DO USPJEŠNE STRATEGIJE	16
KLJUČNE ZAINTERESOVANE STRANE STRATEGIJE.....	19
ANALIZA ZAINTERESOVANIH STRANA STRATEGIJE.....	26
KAKO RADITI SA NOVINARIMA?	27
FLAGSHIP PROJEKTI LOBIRANJA U ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE.....	30
RODNA RAVNOPRAVNOST KAO JEDNO OD NAČELA STRATEGIJE	31
MONITORING, EVALUACIJA I PRAĆENJE STRATEGIJE	33
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	34

SKRAĆENICE

- AA** - Arena zastupanja
- ALS** - Asocijacija lokalnih samouprava
- BEF** - Baltički forum za životnu sredinu Njemačka
- DOOR** - Društvo za oblikovanje održivog razvoja
- EE** - Energetska efikasnost
- EU** – Evropska unija
- RR** - Rodna ravnopravnost
- IRR** - Indeks rodne ravnopravnosti
- MRR** - Marker rodne ravnopravnosti
- GIZ** - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
- ORF EE** - Open Regional Fund for South East Europe - Energy Efficiency
- GM** – Integracija načela rodne ravnopravnosti
- LAAP** - Akcioni plan za lobiranje i zastupanje
- LASEE** - Strategija lobiranja i zastupanja u oblasti energetske efikasnosti
(u tekstu **STRATEGIJA**)
- LEEAP** - Lokalni akcioni plan energetske efikasnosti
- OLS** - Organ lokalne samouprave
- MP** - Poslanik u Skupštini
- NNO** – Nacionalni nadležni organ
- OECD** - Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
- PDI** - Inicijativa "Javni dijalog o održivom korišćenju energije u jugoistočnoj Evropi"
- PP** – Učešće javnosti
- OIE** - Obnovljivi izvori energije
- SEA** - Ambasadori održive energije
- SEAP** - Akcioni plan za održivu energiju
- SED** - Energetski održiv razvoj
- JIE** – Jugoistočna Evropa
- EOO** - Energetski održiva općina
- SUMP** - Plan održive urbane mobilnosti

ŠTA JE ZASTUPANJE I LOBIRANJE?

Najznačajniji cilj strateškog lobiranja i zastupanja je ostvarivanje uticaja na donosiocima odluka sa ciljem promovisanja i poboljšanja pozicije određene grupe¹. Donosioci odluka mogu biti političari i kreatori politika, kao i posebne interesne grupe i zainteresovane strane. Zastupanje i lobiranje kao integralni i važan dio angažovanja zajednice predstavlja značajnu aktivnost koja podstiče ljude da razvijaju svoje razmišljanje i percepcije o mjestu i ulozi koju imaju u zajednici, te da razumiju da imaju određena prava koja mogu vrlo aktivno koristiti. Na kraju, ovi procesi ohrabruju ljude da preispituju tradicionalne uloge vlade i društva, ali i da razumiju da sve strane imaju i prava i obaveze². Zastupanje i lobiranje su aktivnosti koje se međusobno ne isključuju, već se dopunjuju i mogu se razvijati uporedo.

Uobičajene metode **zastupanja** često se primjenjuju sa ciljem uvođenja promjena kroz postavljanje zahtjeva. U većini slučajeva ove metode se prvenstveno koriste za *slanje* informacije u cilju prenošenja određene poruke, ili da bi se ljudi angažovali sa ciljem ublažavanja stava određenog donosioca odluka.

Primjeri uobičajenog **zastupanja**/kampanja zastupanja:

- demonstracije,
- peticije,
- izjave za štampu - konferencije za štampu,
- novinski članci, kolumne,
- društveni mediji,
- pisanje bloga,
- medijske kampanje,
- sudske parnice.

Lobiranje je poseban oblik zastupanja. To je strateški, planirani i neformalan način ostvarivanja uticaja na donosiocima odluka.

Primjeri **lobiranja**:

- lična pisma,
- sastanci licem u lice sa donosiocima odluka (kao što su poslanici u Parlamentu),
- neformalni kontakti na prijemima (npr., u Ministarstvu energetike),
- radne posjete donosiocima odluka,
- lični razgovori telefonom (npr., sa kontaktima u ambasadama),
- izrada zajedničkih strategija.

Karakteristike uspješnog lobiranja:

- otvorena (dvosmjerna) komunikacija,
- ostvarivanje uticaja povezivanjem interesa različitih zainteresovanih strana,
- stvaranje situacija koje su korisne za sve i ulaganje u dugoročne odnose sa donosiocima odluka.

1 Priručnik o lobiranju i zastupanju, ICCO, jun 2010., dostupan na: <http://www.icco.nl/Portals/1/Documenten/Lobby%20and%20advocacy%20guidelines.pdf>

2 Strategija lobiranja i zastupanja za područje lokalne samouprave Shire of Mundaring, pripremila Stephanie Iredell, savjetnica za pristup, Shire of Mundaring, jul 2011., dopunjena u oktobru 2013., dostupna na: <http://www.mundaring.wa.gov.au/>

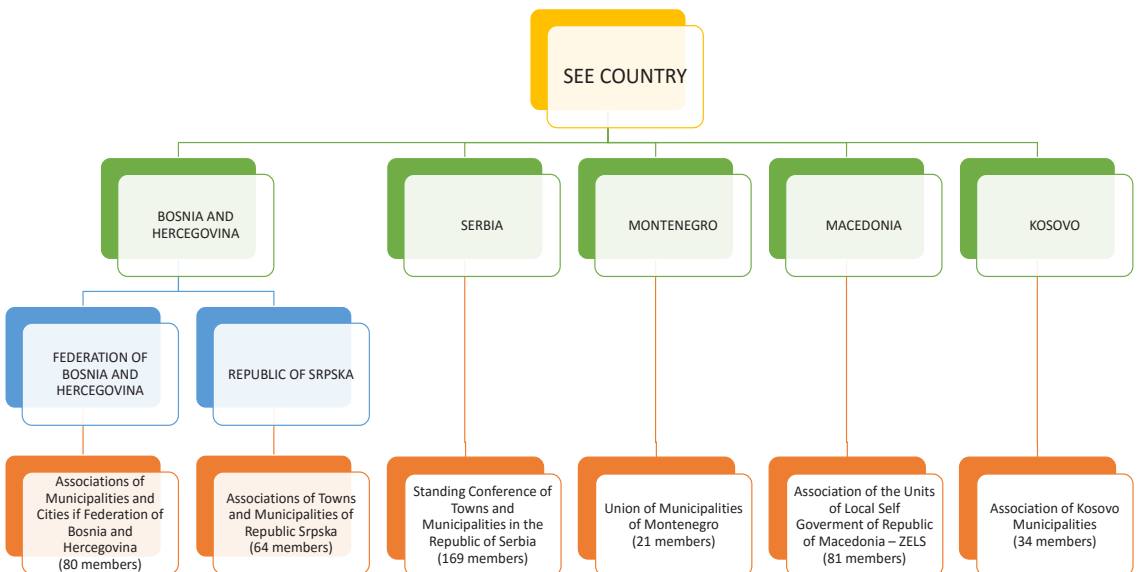
VIZIJA I MISIJA STRATEGIJE

Sveobuhvatna vizija Strategije lobiranja i zastupanja u oblasti energetske efikasnosti (eng. LASEE, dalje u tekstu Strategija) je pružanje podrške asocijacijama lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope u ostvarivanju uticaja na nacionalne vlade sa ciljem unapređenja i poboljšanja uslova za razvoj energetske efikasnosti i održivog upravljanja energijom u gradovima i općinama na području jugoistočne Evrope.

Najznačajnija misija Strategije je povećanje obima uticaja u cilju poboljšanja politika i postizanja strukturne promjene u sektoru energetske efikasnosti kao ključne oblasti ekonomskog razvoja općina na području jugoistočne Evrope, što će dovesti do ekonomskog razvoja na nacionalnom nivou.

LASEE je posebna vrsta strateškog plana u kojem su navedene aktivnosti koje asocijacije lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope (Slika 1) mogu preduzeti da bi obezbijedile podršku nadležnih nacionalnih organa i drugih ključnih zainteresovanih strana u cilju osnaživanja i razvijanja održive energije i energetske efikasnosti u općinama na području jugoistočne Evrope.

Slika 1: Asocijacije lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope

METODOLOGIJA I CILJEVI STRATEGIJE

Proaktivno zastupanje i lobiranje treba da bude jedan od primarnih strateških ciljeva asocijacija lokalnih samouprava u ostvarivanju njihove misije i ispunjavanju obaveza prema njihovim članicama. Zastupanje i lobiranje su oblast interesovanja za asocijacije lokalnih samouprava, naročito zbog činjenice da opštine konzistentno prihvataju nadležnosti i odgovornosti sa centralnog nivoa, a u mnogim slučajevima nemaju dovoljne kapacitete za njihovo djelotvorno izvršavanje. Važno je da predstavnici općina imaju mogućnost da kroz asocijacije lokalnih samouprava iznesu svoj stav o određenim pitanjima od interesa za opštine. Međutim, artikulacija interesa treba da bude bolje strukturirana i koordinirana kako bi poruke koje se prenose imale veći uticaj na donosiocima odluka³.

Što se tiče javnog zastupanja, neophodno je da se preduzmu dodatne radnje kako bi se ostvario snažan uticaj na javno mnjenje i na javne politike. Javna svijest o radnjama i inicijativama koje preduzimaju asocijacije lokalnih samouprava, te na kraju o potrebi da se interveniše kod zakona u oblasti energetske efikasnosti, aspekti su kojima se treba baviti energičnije. Dok lobiranje treba koristiti kao instrument za uvođenje neophodnih promjena, u stvarnosti javno zastupanje predstavlja širi okvir koji obuhvata raznovrstan spektar aktivnosti koje su usmjerene na promovisanje političke promjene, formalnim ili neformalnim kanalima. Komunikacija sa razvojnim partnerima je još jedna oblast u kojoj asocijacija lokalnih samouprava može pomoći općinama da unaprijede kvalitet javnih službi, da poboljšaju svoj učinak i lobiraju za svoje interese u ovom dinamičnom okruženju tako što će jednostavno iskoristiti postojeću saradnju sa tim partnerima.

Asocijacije lokalnih samouprava će uspješnom realizacijom Strategije podržati postizanje sljedećih ciljeva⁴:

- dalje usklađivanje zakonskog okvira sa zakonodavstvom EU u sektoru energetike u zemljama jugoistočne Evrope;
- stvaranje regulatornih i finansijskih uslova za širu realizaciju projekata energetske efikasnosti i obnovljive energije na lokalnom nivou;
- smanjenje energetske zavisnosti, energetske intenziteta, uticaja na životnu sredinu i klimatske promjene, te povećanje bezbjednosti snabdijevanja energijom kroz sprovođenje mjera energetske efikasnosti, uvođenjem upravljanja energijom i korištenjem obnovljivih izvora energije;
- podizanje svijesti i kapaciteta na svim nivoima u pogledu značaja racionalnog upravljanja energijom u zemljama jugoistočne Evrope;
- u saradnji sa zainteresovanim stranama na nacionalnom nivou i zainteresovanim stranama iz organizacija građanskog društva, asocijacije lokalnih samouprava će nastaviti da promovišu efikasno korištenje energije i korištenje obnovljivih izvora energije na lokalnom nivou sa ciljem jačanja svijesti lokalnih donosioca odluka o važnosti navedenih pitanja za lokalne zajednice;
- donošenje planova u oblasti upravljanja energijom na lokalnom nivou i izrada, realizacija i praćenje projekata energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije;

³ Asocijacija kosovskih opština: STRATEŠKI PLAN KOLEGIJUMA JAVNIH USLUGA 2014-2017, Priština, septembar 2013.

⁴ Strateški plan stalne konferencije gradova i opština (SKGO) 2014 -2017, Beograd, decembar 2013.

- uvođenje i operacionalizacija sistema upravljanja energijom na lokalnom nivou kao jednog od ključnih instrumenata za ostvarivanje ekonomičnije proizvodnje i potrošnje energije na lokalnom nivou;
- izrada modela lokalne dokumentacije i jačanje kapaciteta gradova i općina za uvođenje i primjenu održivog upravljanja energijom;
- osnaživanje načela rodne ravnopravnosti.

Strategija se zasniva na sljedećim temeljnim načelima:

- pokrivanje dužeg vremenskog perioda, dovoljnog da održiva promjena zaživi i da se materijalizuje,
- potrebna je velika ambicija sa jasnom vizijom, misijom i ciljevima,
- integrisanje načela rodne ravnopravnosti kao imperativ održivog energetskog razvoja u zemljama jugoistočne Evrope,
- identifikovanje svih zainteresovanih strana,
- obraćanje zainteresovanim stranama,
- uzeti u obzir promjene u oblasti društva, demografije, politike, ekonomije i energije,
- integrisati održivi energetski razvoj u ciljeve koji se odnose na zdravlje, sigurnost, pristup, udobnost, otpad i u šire društvene ciljeve,
- uključiti fleksibilno, kreativno razmišljanje van onoga što je isprobano ranije,
- uključiti procese monitoringa i evaluacije,
- saradivati sa svim zainteresovanim stranama u cilju ostvarivanja uspjeha.

ULOGA ASOCIJACIJA LOKALNIH SAMOUPRAVA U STRATEGIJI⁵

Ključna uloga svake asocijacije lokalnih samouprava je predstavljanje i zastupanje interesa njenih članica. Budući period će postaviti određene ozbiljne izazove pred lokalne samouprave u zemljama jugoistočne Evrope te, prema tome, ova uloga asocijacija lokalnih samouprava dobija na značaju. Problemi su brojni: zakonski okvir za sistem lokalne samouprave još uvijek nije u potpunosti uspostavljen, dok se postojeći propisi ne primjenjuju u potpunosti; viši nivoi uprave ne priznaju u potpunosti značaj i ulogu lokalnih uprava; oni takođe ne poštuju u potpunosti i dosljedno podjelu ovlašćenja između različitih nivoa uprave i relevantno zakonodavstvo. Štaviše, potreba za reformama u mnogim oblastima od posebnog je značaja za lokalne uprave (finansiranje lokalne samouprave; lokalni ekonomski razvoj; zaštita životne sredine; regulatorna reforma; sistemska pitanja koja se odnose na funkcionisanje lokalne samouprave; koncesije i imovina koja pripada lokalnim samoupravama itd.). Prema tome, asocijacije lokalnih samouprava mogu i treba da imaju veoma istaknutu ulogu u pokretanju i formulisanju reformi u ovim oblastima. Funkcija zastupanja i lobiranja biće od posebnog značaja u kontekstu procesa pristupanja zemalja jugoistočne Evrope EU. Lokalni organi treba da budu daleko uključeni u ovaj proces u okviru kojeg će veliki broj propisa biti nužno donešen ili dopunjen sa ciljem njihove primjene na lokalnom nivou. Prema tome, od izuzetnog značaja je da svaka asocijacija lokalnih samouprava jasno izrazi zajedničke interese lokalnih samouprava i da ih zastupa u tim procesima.

⁵ SOGFBIH, Strategija razvoja 2015-22, Sarajevo, oktobar 2015.

Imajući sve ovo u vidu, svaka asocijacija lokalnih samouprava treba da definiše sljedeće **strateške ciljeve** za razvoj svoje uloge zastupanja i lobiranja:

- I. bolja interakcija sa članicama asocijacije lokalnih samouprava i njihovo aktivno učešće u razmatranju i definisanju zajedničkih interesa,
- II. razvoj i primjena analitičkog i sistematskog pristupa u aktivnostima zastupanja,
- III. poboljšani status i vidljivost svake asocijacije lokalnih samouprava kao predstavnika interesa gradova i općina u procesima formulisanja politika i zakonskih propisa.

I. Bolja interakcija sa članicama asocijacije lokalnih samouprava i njihovo aktivno učešće u razmatranju i definisanju zajedničkih interesa

Da bi se obezbijedila potpunija interakcija sa članicama i podstaklo njihovo učešće u zastupanju i lobiranju, asocijacija lokalnih samouprava treba da intenzivira svoje napore koji su usmjereni na organizovanje različitih tematskih događaja koji okupljaju predstavnike lokalnih samouprava sa ciljem analiziranja stanja u određenim oblastima, definisanja zajedničkog razumijevanja njihovih interesa i stanovišta i pokretanja inicijativa koje su usmjerene na rješavanje različitih problema od interesa za lokalne samouprave. Treba poboljšati mehanizme za praćenje sprovođenja politika i propisa na lokalnom nivou u saradnji sa njenim članicama. Posebnu pažnju treba posvetiti daljem jačanju statutornih tijela – Generalna skupština, Predsjedništvo i komisije, kao i postojećim i novim mrežama eksperata na nivou općina (sekretari općinskih uprava, eksperti u oblasti energetske efikasnosti, energetski održiva općina (EOO), finansijski instrumenti EU itd.) kako bi se identifikovali problemi i definisale potrebe koje se odnose na sprovođenje zakonskih akata i politika u određenim oblastima. Treba sazivati tematske sastanke i organizovati druge vrste događaja sa ciljem postizanja zajedničkog dogovora o mišljenjima i inicijativama lokalnih samouprava. Dalje, asocijacija lokalnih samouprava treba da sprovodi godišnje istraživanje među članicama kako bi stvorila pouzdanu osnovu za formulisanje mišljenja i inicijativa koje treba zastupati i za koje treba vršiti lobiranje.

Najznačajnije **aktivnosti** su:

1. redovni sastanci Generalne skupštine, Predsjedništva, komisija i mreža u okviru asocijacije lokalnih samouprava, kao i kontinuirano prikupljanje i procesuiranje pojedinačnih inicijativa članica;
2. uspostavljanje novih mreža u okviru asocijacije lokalnih samouprava;
3. godišnje istraživanje u pogledu potreba gradova i općina u vezi sa najznačajnijim programskim oblastima asocijacije lokalnih samouprava i ispitivanje mišljenja članica u vezi sa prioritetima za zastupanje;
4. organizovanje događaja (konferencije, okrugli stolovi, fokus grupe, radionice itd.) sa ciljem razmatranja pitanja koja su od značaja za lokalne samouprave.

II. Razvoj i primjena analitičkog i sistematskog pristupa u aktivnostima zastupanja

Dosljedno i legitimno predstavljanje i zastupanje stanovišta članica, naročito u pogledu hitnih pitanja i nepredviđenih poteza viših nivoa uprave, zahtijeva da svaka asocijacija lokalnih samouprava razvije Strategiju kao okvirni program, platformu koja bi služila kao mjerodavni dokument u procesima zastupanja i lobiranja u oblasti energetske efikasnosti i energetski održivih općina, te niz akcionih planova za lobiranje i zastupanje (APLZ) koji proizilaze iz takvog okvirnog dokumenta, a koji predstavljaju posebne platforme, dokumente koji bi definisali glavna stanovišta i mišljenja asocijacije u vezi sa najznačajnijim pitanjima energetske efikasnosti i energetski održive opštine. Posebnu pažnju treba posvetiti analizi potreba, mogućnosti i kapaciteta lokalnih nadležnih organa da se prilagode zahtjevima koji proizilaze iz procesa EU integracije, prvenstveno u oblastima energetike i životne sredine, ali i u drugim oblastima kao što su javna uprava, poljoprivreda i ruralni razvoj, javne nabavke, preduzetništvo i zapošljavanje itd.

Najznačajnije **aktivnosti** su:

1. razvoj i uspješno sprovođenje Strategije kao okvirnog programskog dokumenta asocijacije lokalne samouprave koji se bavi pitanjima energetike;
2. razvoj i uspješno sprovođenje APZL kao posebnih programskih dokumenata koji se bave konkretnim zadacima;
3. redovno dvogodišnje ispitivanje stanja u oblasti energetike u lokalnim samoupravama, prvenstveno u oblasti energetske efikasnosti i energetski održive opštine;
4. ispitivanje stanja u oblasti energetike i životne sredine od interesa za lokalnu samoupravu u vezi sa pristupanjem EU.

III. Poboljšani status i vidljivost svake asocijacije lokalnih samouprava kao predstavnika interesa gradova i općina u procesima formulisanja politika i zakonskih propisa

Nivo i kvalitet odnosa asocijacije lokalnih samouprava sa višim nivoima uprave još uvijek nije zadovoljavajući; viši nivoi uprave ne uključuju i ne konsultuju dosljedno asocijacije lokalnih samouprava u procesima donošenja odluka u vezi sa položajem, odgovornostima i potrebama gradova i općina. Da bi u predstojećem periodu poboljšali svoj položaj pred višim nivoima vlasti, asocijacije lokalnih samouprava treba da se fokusiraju na dva pravca djelovanja. Prvo, da budu aktivne kroz javno zastupanje i lobiranje uz potrebu da se konsultuju lokalni nadležni organi u procesima donošenja odluka i zakonodavnim procesima koji utiču na lokalne samouprave, na osnovu analize trenutnog stanja u ovoj oblasti. Nakon toga treba da uslijede predlozi višim nivoima uprave u pogledu dalje reforme zakonskog okvira i prakse konsultacija sa lokalnim nadležnim organima. Drugi pravac djelovanja treba da ima za cilj nuđenje rješenja za postojeće probleme i teškoće sa kojima se suočava sistem lokalne samouprave. U tom smislu, asocijacije lokalnih samouprava treba da ulože napore u izradu programskih dokumenata, predloga politika, model zakona i podzakonskih akata koji uređuju konkretne oblasti rada lokalne samouprave u oblastima energetike i životne sredine. Treba

uložiti napore u poboljšanje nivoa komunikacije sa parlamentima, vladama i relevantnim ministarstvima u cilju uspostavljanja redovnih periodičnih sastanaka, informativnih sesija i prezentacija sa predstavnicima asocijacija lokalnih samouprava, na kojima bi se razmatrala konkretna pitanja od interesa za lokalne nadležne organe. Takvi sastanci i razmjene će doprinijeti i uspješnijem izvršenju odluka koje se donose na višim nivoima uprave.

Najznačajnije **aktivnosti** uključuju:

1. aktivno i javno zastupanje potrebe za konsultacijama sa lokalnim nadležnim organima u procesima donošenja odluka koje utiču na lokalne samouprave;
2. analiza trenutnog stanja procesa konsultacija sa lokalnim nadležnim organima u zemljama jugoistočne Evrope;
3. razvoj i zastupanje inicijative za reformu zakonskog okvira koji se odnosi na praksu konsultacija sa asocijacijom i lokalnim nadležnim organima i na uspostavljanje stalnih tijela (foruma) za takve konsultacije;
4. izrada političkih dokumenata, predloga politika i model zakona i drugih propisa od interesa za lokalne samouprave, koji se predlažu višim nivoima uprave;
5. iniciranje uspostavljanja "Grupe poslanika - prijatelji lokalnih samouprava" pred parlamentima;
6. sazivanje redovnih periodičnih sastanaka i organizovanje drugih vrsta događaja koji okupljaju predstavnike asocijacija lokalnih samouprava i relevantnih ministarstava sa ciljem razmatranja trenutnih i sistemskih problema koji se odnose na lokalne samouprave, u cilju pružanja podrške sprovođenju politika i propisa u oblasti energetske efikasnosti; pripremanje i organizovanje takvih sastanaka.

20 ZLATNIH PRAVILA STRATEGIJE LOBIRANJA I ZASTUPANJA

Lobiranje je vid umjetnosti, a ne nauka, tako da neizbježno postoji elemenat rasuđivanja u onome što slijedi, a tačna priroda aktivnosti će se, naravno, mijenjati zavisno od problema i političkog foruma na kojem se vrši lobiranje⁶.

20 zlatnih pravila Strategije koje asocijacije lokalnih samouprava treba da poštuju⁷:

1. Istražiti činjenice

Najbolje lobiranje se uvijek zasniva na tačnim, najnovijim informacijama i na dobro argumen- tovanom stvari, zasnovanom na vjerodostojnim dokazima, koji se predstavlja pravoj publici pravim tonom glasa u pravo vrijeme.

2. Dogovoriti cilj

Iako ovo može zvučati kao konstatovanje očiglednog, to je korak koji se iznenađujuće često propusti, sa neizbježno lošim rezultatima u daljem procesu. Djelotvorno lobiranje zavisi od toga da poruka bude jednostavna, dosljedna i realna, a sve opcije treba razmotriti na početku procesa.

3. Izlaganje argumenata u pisanoj formi

Iako kampanja lobiranja obično uključuje sastanke licem u lice, nema izgleda za uspjeh ukoliko političari i državni službenici ne mogu razmotriti argumente u pisanoj formi. Argumenti treba da budu jasno iznešeni, bez žargonskog jezika i, u slučaju političara, sažeto (idealno, ne duže od jedne stranice A4 formata). Za razliku od političara, državnim službenicima su potrebni tehnički detalji koji im pomažu da razmotre tačnu prirodu mogućih rješenja za dati problem.

4. Identifikovati saveznike

Neke kampanje mogu biti uspješne samo na osnovu težine argumenta, ali u stvarnosti donosioci odluka će obično odmjeravati i odnos snaga na različitim stranama jednog argumenta. Prema tome, veća je vjerovatnoća da kampanja bude uspješna kada se radi u pratnerstvu sa drugima, koji imaju slične ciljeve. Ako možete uvjeriti neku važnu ekspertsku grupu da podrži vaš argument i objavi ga u medijima, ostvarićete značajan napredak.

5. Koristiti odgovarajući ton glasa

Budite učtivi i ljubazni, ali direktni i jasni. Treba da imate u vidu da, iako vi imate pravo da iznesete svoje argumente, političari i državni službenici su dužni da odlučuju u javnom in- teresu. Isto tako, oni treba da imaju u vidu da služe javnosti, nijesu gospodari, te da su dužni da pažljivo razmotre izlaganja onih na koje njihove odluke imaju uticaja.

6. Steknite prijatelje prije nego što vam budu potrebni

U ljudskoj prirodi je da smo osjetljiviji na zahtjeve za pomoć od ljudi koje već poznajemo, a političari i državni službenici su samo ljudska bića. Dakle, pokušajte da upoznate osobe za koje smatrate da će možda biti na ključnim pozicijama prije nego što dođu na te pozicije.

⁶ Michael Burrell: Posebno naručeni izvještaj: Lobiranje i mediji: rad sa političarima i novinarima, objavio Thorogood 10-12 Riv- ington Street London EC2A 3DU, 2001.

⁷ Dostupno na: <http://www.lobbying.ru/Dokuments/Lobbying.and.theMedia.1854182404.pdf>

Jedna od najvrednijih funkcija koju konsultanti mogu obavljati jeste da vam daju savjete o tome ko su te "zvijezde u usponu".

7. Odaberite pravi trenutak

Ali, imajte u vidu da lobiranje treba da bude blagovremeno da bi uticalo na događaje; nema svrhe preduzimati radnje kada je kocka već bačena.

8. Imajte u vidu šta motivise političare

Bez izuzetka, želja da sačuvaju svoja mjesta. Političar će obično pristati na sastanak jer očekuje da ćete mu pružiti informacije koje će mu omogućiti da bolje radi svoj posao, a možda i da briljira.

9. Uspostavite vezu sa svojim interesom

Povremeno će vaše pitanje biti na vrhu političke agende i bez problema ćete privući pažnju, ali mnogo češće ćete morati da pažljivo razmislite o tome kako da na najbolji način povežete svoje interese sa političkom debatom koja se već vodi.

10. Recite istinu

Kada je ishod političke odluke od presudnog značaja za vas, možete doći u iskušenje da malo iskrivite istinu kako biste izbjegli neugodne činjenice i da biste u najboljem svijetlu prikazali slabije elemente svog slučaja. Nemojte to raditi. Nemojte jer ne treba to da radite i nemojte jer će se u većini slučajeva vaš nelagodan odnos prema istini otkriti, a kada se to desi, izgubićete sav kredibilitet.

11. Tražite pomoć

Još jedna konstatacija očiglednog, iznenađujuće često zanemarenog. Ako je političar ili vladin službenik pristao da se sastane sa vama, to će biti zato što vjeruju da ćete iznijeti valjane argumente. Oni će saslušati vaše izlaganje činjenica, ali, imajući u vidu prirodu njihovog posla, oni će primarno biti zainteresovani za to što biste vi htjeli da oni urade u vezi sa tim. Dakle, nemojte biti stidljivi: recite im.

12. Pažljivo slušajte i gledajte

To će vam pomoći da zaključite da li vaši stavovi dopiru do onih kojima ih izlažete i koji elementi vaših argumenata se smatraju slabim.

13. Odgovorite brzo na zahtjeve za dodatnim informacijama

14. Budite selektivni, ali ne previše selektivni

Identifikujte vladine službenike koji su nadležni za vaše pitanje, ali imajte u vidu da je većina pitanja međusektorska i da većinu odluka sektori donose zajedno.

15. Budite istrajni

Političari širom svijeta će vam često reći da se najbolja podrška njihovoj stvari pruža tako što se neće remetiti postojeće stanje. Ignorišite ih. Oni nastoje da uredе svijet po svojoj mjeri, ali vi imate pravo da se čuje vaš glas. Isto tako, ne treba da pokrećete kampanju koju ne namje-

ravate da sprovedete do kraja. Kada stavite neko pitanje na agendu, državni službenici će se posvetiti tom pitanju, a ako vi ne učinite isto, rezultati bi mogli da budu porazni.

16. Poštujte pravilo državnih službenika

Nikada nemojte potcijeniti značaj državnih službenika u odnosu na značaj političara. Naravno, odlučni političari (relativno mala grupa) mogu promijeniti svijet, ali kod mnogih pitanja u vezi sa kojima se vrši lobiranje, državni službenici su ti koji imaju stvarnu moć. Oni pripremaju izvještaje. Oni daju preporuke. Oni definišu agendu. Pridobijte ih na svoju stranu i generalno ćete postići uspjeh. Ako ne uspijete da ih uvjerite, mala je vjerovatnoća da ćete ostvariti uspjeh.

17. Đavo se krije u detaljima

Rijetko ćete lobirati za suštinsku stvar o kojoj će odluka biti crna ili bijela, uspjeh ili neuspjeh. Daleko češće ćete se suočavati sa nijansama sive, a tada će obraćanje pažnje na detalje biti od vitalnog značaja. Može se desiti da se sve svede na to da li u klauzuli stoji "i" ili "ili". Dakle, obratite pažnju.

18. Budite diskretni u pobjedi

Važno je da pobijedite, a ne da se vidi da ste pobijedili. Ako sistem donese odluku koju smatrate ispravnom, dopustite mu da preuzme zasluge.

19. Razmotrite učešće medija

Vodite računa o tome da izvršite procjenu koristi i rizika za i protiv obraćanja novinarima.

20. Uključite aspekt rodne ravnopravnosti

Vodite računa o načelu rodne ravnopravnosti i integrišite ga kad god i gdje god možete.

TRI INICIJALNA KORAKA DO USPJEŠNE STRATEGIJE

Iako je Strategija prvenstveno namijenjena donosiocima odluka (nacionalni i lokalni organi u zemljama jugoistočne Evrope koji su nadležni za energetiku, naročito za energetske efikasnosti), od velike je važnosti da se uključe i druge zainteresovane strane. Dalje, veoma je važno napomenuti da bez učešća javnosti (UJ) nema uspješne priče.

Najvažniji koraci za postizanje ciljeva lobiranja su:

- I. identifikacija i uspješan pristup relevantnim donosiocima odluka;
- II. pripremanje asocijacije lokalnih samouprava i uspostavljanje mreže pristalica;
- III. identifikacija drugih zainteresovanih strana.

I. Identifikacija i uspješan pristup relevantnim donosiocima odluka u oblasti energetske efikasnosti

Prvi korak je da se odaberu donosioci odluka koji imaju moć i uticaj da promijene politiku koja se odnosi na ciljeve energetske efikasnosti.

Četiri glavna pitanja koja treba postaviti su:

- 1) Ko je odgovoran?
- 2) Ko su donosioci odluka koji mogu riješiti problem?
- 3) Na koga želimo da utičemo?
- 4) Ko treba da promijeni nešto i kada je najpogodniji trenutak za to?

Često postoje osobe koje nijesu zvanični donosioci odluka, ali imaju veliki uticaj na donosiocima odluka. Da bi neka kampanja lobiranja ili zastupanja bila uspješna, od suštinskog značaja je da se otkriju stavovi, interesi i potrebe/motivacije donosioca odluka na koje nastojimo na izvršimo uticaj.

Lična korist, nestručnost ili nedostatak svijesti mogu sputavati željenu promjenu. Pristup takvim informacijama može nam pomoći da ciljano usmjerimo našu poruku i/ili da "edukujemo" prave osobe tako da promijene mišljenje i prihvate naše gledište. To će poslužiti jačanju našeg budućeg uticaja. Prije nego što pokušamo da uvjerimo nekoga u ispravnost naše stvari ili cilja, treba da pokušamo da razvijemo svrsishodan i pronicljiv odnos sa njim ili njom. Na kraju, donosilac odluke je osoba, a ne institucija ili struktura.

Osim toga, veoma je važno da se analiziraju lični motivi donosioca odluka i da utvrdimo način na koji možemo uticati na lične pobude osobe na koju želimo na utičemo.

Jedan od klasičnih načina jeste da se napravi razlika između stavova (tj. konkretnih zahtjeva) donosioca odluka i njihovih skrivenih interesa i potreba. Imajući u vidu indeks korupcije u zemljama zapadnog Balkana, važno je da budete svjesni korupcije i mogućnosti da budete uključeni što više budete radili sa donosiocima odluka. Imperativ je da se izbjegne korupcija i mito. Lobiranje i zastupanje se odnosi na uspostavljanje dugoročnih odnosa, te, prema tome, brza rješenja nijesu to što tražimo. Mi ćemo samo ojačati položaj korumpiranih donosioca odluka ukoliko im se pridružimo, tako da treba da se fokusiramo na poštene i transparentne

donosiocima odluka i da im pružimo informacije koje su im potrebne da bi se borili protiv korupcije.

Djelotvoran lobist mora voditi računa o tome da bude upoznat/a sa odvijanjem procesa donošenja odluka u vezi sa ciljevima njegovog/njenog lobiranja i zastupanja na svakoj relevantnoj političkoj sceni. Politička scena može biti nacionalni parlament, odgovarajuća nacionalna ministarstva, nivo EU, nacionalne ambasade i diplomatske pozicije itd. Poznavanje načina donošenja odluka (npr. posjedovanje detaljnih informacija o procedurama koje poštuje nacionalni parlament, EU itd.) pomoći će nam ne samo da fokusiramo naše analize zainteresovanih strana, već i da identifikujemo donosiocima odluka koji su važni. To će doprinijeti našoj cjelokupnoj djelotvornosti.

Jasno je da je vrijeme aktivnosti lobiranja je od presudnog značaja. Prema tome, važno je da se utvrdi u kojoj se fazi nalazi proces donošenja odluke u odnosu na cilj našeg lobiranja. Generalno, treba razlikovati četiri faze u procesu donošenja odluka: početna faza, analitička faza, faza formalnog donošenja odluka i faza sprovođenja. Donosiocima odluka traže informacije koje su prilagođene svakoj od navedenih faza (podaci iz istraživanja, iskustva sa terena), kao i pomoć u ostvarivanju dovoljne javne i političke podrške za njihove odluke. Lobisti treba da budu u poziciji da pruže tražene informacije i podršku u pravom trenutku, tj. u pravoj fazi procesa donošenja odluka. Predstavljanje rezultata i preporuka iz istraživačkog projekta nakon što je Parlament već donio odluku ne služi ničemu i samo će razljutiti osobe na koje se to odnosi. Takve nalaze treba predstaviti u ranijoj fazi kada donosiocima odluka traže smjernice i političke alternative.

Izgledi za ostvarivanje uticaja su najveći u početnoj fazi procesa donošenja odluka. Razlog je to što se dati problem još uvijek ne nalazi (ili je upravo uvršćen) na političkoj agendi, te još uvijek postoji velika mogućnost da se poruka prenese. U analitičkoj fazi, predočavaće se sve više informacija i činjenica što otežava promjenu mišljenja datih osoba. Izgledi su najmanji u trenutku formalnog donošenja odluke: generalno, donosiocima odluka ne vole da mijenjaju svoj stav u ovom trenutku procesa (izgledaće da su izgubili autoritet). U fazi sprovođenja, nove zainteresovane strane generalno stupaju na scenu, što znači nove mogućnosti za ostvarivanje uticaja na sprovođenje donešene odluke. Međutim, cjelokupan zaključak i dalje mora biti da je uvijek najbolje nastojati da se ostvari utisak u ranoj fazi procesa. Što se tiče vidljivosti procesa ostvarivanja uticaja, najveća je u trenutku formalnog donošenja odluke (često je povezana sa velikom prisutnošću donosioca odluke u medijima). Međutim, lobist često teži manjoj vidljivosti jer to može pomoći u traganju za odgovarajućim alternativama i situacijama koje su korisne za sve strane, bez rizika da zainteresovane strane i donosiocima odluka izgube autoritet.

II. Pripremanje asocijacije lokalnih samouprava i uspostavljanje mreže pristalica

U cilju sticanja većeg znanja i kontrole u provedbi Strategije, asocijacije lokalnih samouprava treba da preduzmu određene pripreme radnje, počevši od ocjene usmjerene na sticanje bolje slike o trenutnoj organizacionoj situaciji i o stvarnim resursima koji su na raspolaganju za lobiranje. Takva ocjena može pružiti bolju sliku mogućih ishoda, bilo pozitivnih ili negativnih.

Najdjelotvorniji način ostvarivanja uticaja je proaktivnost. To znači pokušaj da se ostvari uticaj na donosiocima odluka što ranije u procesu.

Da bi to ostvarila, asocijacija lokalnih samouprava treba da:

- preduzme inicijativu (da ima nešto da ponudi donosiocima odluka, neku alternativu!);
- odredi šta je važno, a šta nije (razumijevanje procesa donošenja odluka);
- odvoji dovoljno vremena za pripremanje argumenata i strategije;
- odvoji dovoljno vremena za izgradnju koalicija sa (potencijalnim) saveznicima;
- odvoji dovoljno vremena za pribavljanje pouzdanih podataka;
- bude spremna da dopusti donosiocu(ima) odluke(a) da preuzme(u) zasluge za odluke koje im je pomogla da donesu.

Treba imati u vidu da biti proaktivan takođe znači biti spreman za davanje doprinosa razvoju prikladnijih procedura, te biti spreman za preuzimanje dijela odgovornosti za ishode u procesu. S obzirom na to da ovi rezultati mogu biti i pozitivni i negativni, važno je da se unaprijed definiše svaki potencijalni rizik!

III. Identifikacija drugih ključnih zainteresovanih strana

Kao lobisti, asocijacije lokalnih samouprava treba da imaju uvid u sve zainteresovane strane koje rade na ciljevima njihovog lobiranja: prijatelji, neutralni i protivnici. Oni čine tzv. arenu zastupanja. Asocijacije lokalnih samouprava treba da prate aktivnosti zainteresovanih strana jer one mogu podržati/ojačati njihov lobi (saveznike), ili pokrenuti suprotan lobi (protivnike). Štaviše, neutralne osobe su od naročitog interesa jer se na njih može uticati tako da postanu saveznici. Dobijanje boljeg uvida u stavove i sposobnosti ovih zainteresovanih strana mogu nam pomoći da značajno poboljšamo Strategiju.

Važna **pitanja** koja treba postaviti su:

- Ko su druge važne zainteresovane strane (osim donosilaca odluka)?
- Da li postoje druge grupe ili lica koja mogu podržati to što želimo da postignemo ili iznesemo?
- Ako je tako, koji su njihovi razlozi i argumenti?
- Mogu li se identifikovati druge mreže sa kojima asocijacije lokalnih samouprava mogu saradivati?

Sljedeći korak je razvoj mape zainteresovanih strana i utvrđivanje da li svaka zainteresovana strana spada u kategoriju "prijatelj", "neutralni" ili "protivnici" u odnosu na ciljeve lobiranja asocijacije lokalnih samouprava. Takođe je u interesu asocijacije lokalnih samouprava da za svaku navedenu zainteresovanu stranu pribavi sljedeće informacije:

- Koji su njihovi uspjesi i neuspjesi u pronalaženju podrške za njihove stavove?
- Šta žele u vezi sa ciljem našeg lobiranja: šta predlažu?
- Da li postoje mogućnosti za saradnju?
- Koji su rizici (lični, institucionalni, finansijski) uključeni u saradnju ili nedostatak saradnje sa ovim zainteresovanim stranama?

Osim toga, asocijacije lokalnih samouprava treba da razmotre **ocjenu**:

- stava svake identifikovane zainteresovane strane u vezi sa pitanjem: za, protiv ili ravnodušna;
- uticaja svake zainteresovane strane, koji zavisi od njihove (formalne) pozicije i moći, njihove mreže i kontakata, njihovi resursi itd.
- relevantnosti svake zainteresovane strane, koja se izražava u smislu njene pozicije i uticaja u pogledu cilja našeg lobiranja.

Mreža bi trebalo da omogući asocijacijama lokalnih samouprava da identifikuju ključne zainteresovane strane, njihove stavove i uticaj u pogledu konkretnog pitanja. To će pomoći asocijacijama lokalnih samouprava da identifikuju zainteresovane strane koje postižu najbolje rezultate. Možda je najvažnije to što će ova ocjena omogućiti asocijacijama lokalnih samouprava da identifikuju stavove zainteresovanih strana i njihov uticaj sa kojim asocijacije lokalnih samouprava nijesu upoznate. Ova tijela treba kontaktirati s obzirom na to da su ona potencijalno interesantne zainteresovane strane koje treba uključiti u Strategiju.

KLJUČNE ZAINTERESOVANE STRANE STRATEGIJE

U skladu sa njihovim ulogama u cjelokupnom procesu energetske tranzicije sa naglaskom na energetske efikasnosti i razvoju energetski održivih gradova i općina, ključne zainteresovane strane u zemljama jugoistočne Evrope mogu se podijeliti u 5 glavnih kategorija:

- uticajne međunarodne i nacionalne zainteresovane strane,
- donosioci odluka (političari i državni službenici),
- mediji,
- NVO i druge organizacije koje pružaju podršku,
- šira javnost.

A. Uticajne međunarodne i zainteresovane strane

Neke od najuticajnijih međunarodnih i zainteresovanih strana u zemljama JIE (abecednim redoslijedom)⁸:

- ALTER-Net - Dugoročna mreža za istraživanja u oblasti biodiverziteta, ekosistema i podizanje svijesti⁹
- APS - Škola za političke studije u Albaniji,
- BFPE - Beogradski fond za političku izuzetnost,
- Mreža za rodna pitanja centralne i istočne Evrope (CEE mreža za rodna pitanja)¹⁰,
- Liderska grupa gradova za zaštitu klime - C40¹¹,

8 Više informacija o zainteresovanim stranama nalazi se u dokumentu EeMA Mapa puta za oblast održivog korišćenja energije za asocijacije lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope, dostupan na: <http://uom.me/en/wp-content/uploads/2016/01/Roadmap-for-Sustainable-Energy-Municipalities.pdf>

9 Više informacija na: <http://www.alter-net.info/>

10 Više informacija na: <https://ceegendernetwork.wordpress.com>

11 <http://www.c40.org><http://www.c40cities.org/>

- Savjet evropskih općina i regiona - CEMR¹²,
- CRPM – Centar za istraživanje i kreiranje politike u Makedoniji,
- Generalni direktorat Evropske komisije za energetiku¹³,
- Generalni direktorat Evropske komisije za životnu sredinu,
- ECNC-Evropski centar za zaštitu prirode¹⁴,
- ECRAN - Regionalna mreža za pridruživanje EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena¹⁵,
- EEA - Evropska agencija za životnu sredinu¹⁶,
- ENVSEC - Inicijativa za životnu sredinu i bezbjednost,
- ESDN – Evropska mreža za održivi razvoj¹⁷,
- Evropska asocijacija lokalnih samouprava u enrgetskoj tranziciji - energetski gradovi¹⁸
- GEF - Globalni fond za zaštitu životne sredine¹⁹,
- GIZ - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu²⁰,
- ICLEI: Lokalne samouprave za održivost²¹,
- Međunarodne finansijske institucije: EIB, WBiF, EBRD, KfW, Svjetska banka itd.
- JICA - Japanska agencija za međunarodnu saradnju,
- NALAS - Mreža asocijacija lokalnih samouprava jugoistočne Evrope²²,
- Mreža evropskih metropolitanskih regiona i područja - METREX²³,
- Mreža glavnih evropskih gradova - EUROCITIES²⁴,
- OECD mreža za rodnu radnopravnost (GENDERNET)²⁵,
- PEEN - Panevropska ekološka mreža,
- PIPS – Prištinski institut za političke studije,
- RENA - Regionalna mreža za pridruživanje EU u oblasti životne sredine - platforma za ministre životne sredine za zemlje zapadnog Balkana i Turske²⁶,
- SDC Švajcarska agencija za razvoj i saradnju,
- SDR – Škola demokratskog rukovođenja u Crnoj Gori,
- SEE.NET - Mreža jugoistočne Evrope za energetiku i saobraćaj²⁷,
- SIDA - Švedska agencija za međunarodni razvoj,

12 Više informacija na: <http://www.ccre.org/>

13 Više informacija na: http://ec.europa.eu/dgs/energy/index_en.htm

14 Sjedište ECNC nalazi se u Tilburgu. U toku je osnivanje regionalne kancelarije za centralnu i istočnu Evropu, Kavkaz i centralnu Aziju u Zagrebu, Hrvatska. ECNC koristi usluge i Centro Mediterráneo u Barseloni, Španija. Obje regionalne kancelarije su u postupku transformisanja u kancelarije ECNC Grupe. Više informacija je dostupno na: www.ecnc.org

15 Više informacija na: www.ecranetwork.org

16 Više informacija na: www.eea.europa.eu

17 Više informacija na: <http://www.sd-network.eu>

18 Više informacija na: <http://www.energy-cities.eu/>

19 Više informacija na: <https://www.thegef.org/gef/whatisgef>

20 Više informacija na: www.giz.de

21 <http://www.iclei.org/>

22 Više informacija na: www.nalas.eu

23 Više informacija na: <http://www.eurometrex.org/>

24 Više informacija na: <http://www.eurocities.eu>

25 <http://www.oecd.org/dac/gender-development/about-gendernet.htm>

26 Više informacija na: www.renanetwork.org

27 SEE NET je pokrenut i kreiran u okviru projekta koji finansira EK "Umrežavanje i jačanje kapaciteta ekoloških NGO u cilju povećanja energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije u zapadnom Balkanu", kojim koordiniraju regionalni partneri Zele-na akcija – FoE Hrvatska, Centar za životnu sredinu, Bosna i Hercegovina i Front 21/42, Makedonija; više informacija na: <http://www.see-net.net>

- SPS - Škola političkih studija u Bosni i Hercegovini²⁸,
- Kampanja za održive gradove i oblasti - ESCT kampanja²⁹,
- UNDP - Razvojni program Ujedinjenih nacija³⁰,
- UNEP- Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu³¹,
- UNIDO - Organizacija Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj³²,
- USAID - Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj³³.

B. Donosioci odluka (političari i državni službenici)

Bosna i Hercegovina

Najuticajniji donosioci odluka u oblasti energetike i zaštite životne sredine na državnom nivou su:

- Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa,
- Ministarstvo financija i trezora.

Relevantni uticajni organi i institucije u Federaciji BiH su:

- Vlada Federacije,
- Parlament Federacije,
- Federalno Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa,
- Federalno Ministarstvo energije, rudarstva i industrije,
- Federalno Ministarstvo prostornog uređenja,
- Federalno Ministarstvo okoliša i turizma,
- Federalno Ministarstvo pravde,
- Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva,
- Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH³⁴.

U Republici Srpskoj, nacionalni organi koji su nadležni za energetiku su:

- Vlada Republike Srpske,
- Parlament Republike Srpske,
- Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva,
- Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju,
- Ministarstvo uprave i lokalne samouprave,
- Ministarstvo saobraćaja i veza,
- Ministarstvo finansija,
- Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju,
- Ministarstvo prosvjete i kulture
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,
- Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti Republike Srpske³⁵.

²⁸ Više informacija na: <http://www.coe.int/t/dgap/sps/>

²⁹ Više informacija na: <http://www.sustainablecities.eu/>

³⁰ <http://www.undp.org>

³¹ <http://www.unep.org/>

³² <http://www.unido.org/unido-united-nations-industrial-development-organization.html>

³³ <https://www.usaid.gov/>

³⁴ Više informacija na: <http://www.fzofbih.org.ba/>

³⁵ Više informacija na: <http://www.ekofondrs.org/>

Kosovo

Relevantni donosioci odluka u oblasti energetike i zaštite životne sredine su:

- Vlada Kosova,
- Parlament Kosova,
- Ministarstvo ekonomskog razvoja,
- Ministarstvo administracije lokalne samouprave.

Makedonija

Relevantni donosioci odluka u oblasti energetike i zaštite životne sredine su:

- Vlada Makedonije,
- Parlament Makedonije,
- Ministarstvo ekonomije,
- Ministarstvo finansija,
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,
- Ministarstvo saobraćaja i komunikacija,
- Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja,
- Ministarstvo prosvjete i nauke,
- Agencija za energetiku.

Crna Gora

Nacionalni donosioci odluka u oblasti energetike i zaštite životne sredine su:

- Vlada Crne Gore,
- Parlament Crne Gore,
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma,
- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja,
- Ministarstvo ekonomije,
- Ministarstvo finansija,
- Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Srbija

U Republici Srbiji, nacionalni organi zaduženi za oblast energetike su:

- Vlada Republike Srbije,
- Narodna skupština Republike Srbije,
- Ministarstvo finansija,
- Ministarstvo prosvjete,
- Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine,
- Ministarstvo rudarstva i energetike,
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture,
- Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave,
- Agencija za energetiku Republike Srbije.

C. Uticajne NVO i druge organizacije za podršku u zemljama jugoistočne Evrope

Lista NVO i drugih organizacija za podršku u zemljama jugoistočne Evrope uključuje, ali nije ograničena na sljedeće (abecednim redom):

- CEDEF – Centralno-evropski forum za razvoj,
- CEE Mreža Bankwatch³⁶,
- Centar za životnu sredinu, BiH,
- CPI - Centar za zastupanje građanskih interesa, BiH³⁷
- EFEKT - Mreža za ekološki prihvatljivu energiju, BiH,
- Green Home, Crna Gora³⁸,
- MACEF - Centar za energetska efikasnost Makedonije,
- Mreža škola za političke studije u JIE³⁹,
- REC - Regionalni centar za životnu sredinu,
- Mreža za promjene JIE.

D. Uticajni mediji⁴⁰ u zemljama jugoistočne Evrope

REGIONALNI NIVO	
Web portali	www.aljazeera.com n1info.com (BiH, Srbija i Hrvatska) www.trt.net.tr/bosanski/content/Televizija-Trt
Mediji relevantni za tehničke teme	Balkan Green Energy News web portal – www.balkangreenenergynews.com www.energyobserver.com
TV stanice	Al Jazeera Balkans (region) N1 (Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina) TRT- Avaz (BiH, Albanija)
Radio stanice	Radio Slobodna Evropa

³⁶ Više informacija na: <http://bankwatch.org/>

³⁷ Više informacija na: <http://cpi.ba/>

³⁸ "Zajedničke ekološke akcije za očuvanje rijeke Cijevne i održivi razvoj prekogranične regije" započete su u januaru 2014. u partnerstvu gradske opštine Tuzi i NVO Green Home iz Crne Gore, opštine Kelmend i organizacije Hope for the future iz Albanije i italijanske organizacije OpenCom Aps.

Više informacija na: <http://www.greenhome.co.me/>

³⁹ Više informacija na: <http://publicdialogue-energy.org/>

⁴⁰ Svi mediji su navedeni abecednim redom

BOSNA I HERCEGOVINA	
Web portali	www.banjalukalive.com; www.blic.rs; www.buka.com; www.depo.ba; www.glassrpske.com; www.klix.ba; www.nezavisne.com; www.radiosarajevo.ba; www.slobodna-bosna.ba
Štampani mediji	Dnevni Avaz; Dnevni List; Euro Blic; Glas Srpske; Nezavisne Novine; Oslobođenje; Press RS; Večernje Novosti; Večernji List
TV stanice	Al Jazeera Balkans, BiH; ATV; BHTV; BN; FACE TV; FBiH; Hayat TV; N1 BiH; OBN; PINK BH; RTRS; TV1
Radio stanice	BH Radio 1; Radio Antena Sarajevo; Radio BN; Radio M; Radio Slobodna Evropa; Radio Stari Grad (RSG); RTRS
Časopisi	BH Dani; Slobodna Bosna; Faktor; Istina; Respekt magazin
Medijske kuće	ANADOLIJA (Turski MA: Regionalni direktorat za Balkan - Sarajevo); FENA; ONASA; SRNA

KOSOVO	
Web portali	http://botasot.info/ ; http://koha.net/ ; http://www.indeksonline.net/ ; http://zeri.info/ ; www.gazetaexpress.com ; www.kosova-sot.info ; www.telegrafi.com
Štampani mediji	Bota Sot; Gazeta expres; Koha ditore; Kosova Sot; Zeri
TV stanice	KTV; RTK; TV Dukagjini; TV Klan; TV21
Radio stanice	Radio 21; Radio Dukagjini; Radio Kosova
Časopisi	Kosovarja
Medijske kuće	Koha net; RTK; RTV21

MAKEDONIJA	
Web portali	www.off.net.mk; www.on.net.mk
Štampani mediji	Dnevnik; Utrinski vesnik; Vest
TV stanice	Macedonian Radio and Television; SITEL; Telma
Radio stanice	Antenna 5; City FM
Časopisi	Kapital; Lice V Lice
Medijske kuće	Media Print Makedonija

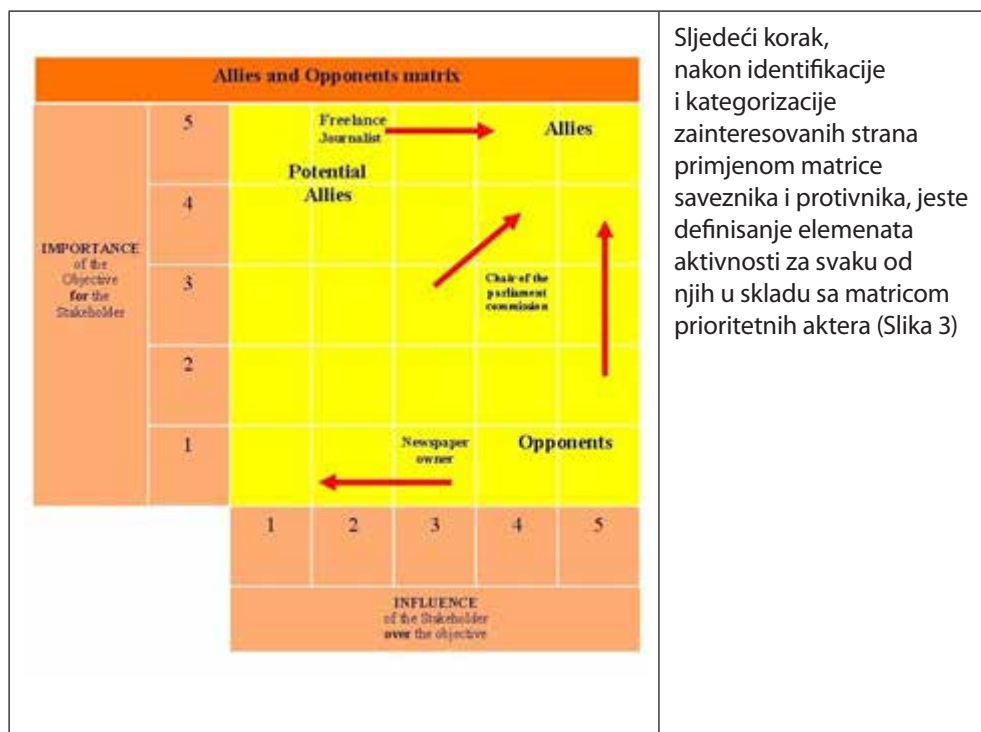
CRNA GORA	
Web portali	www.cdm.me; www.portalanalitika.me; www.vijesti.me/tag/mediji-u-crnoj-gori-20966;
Štampani mediji	Dan; Pobjeda; Vijesti
TV stanice	Prva TV; Radio televizija Crne Gore; RTV Vijesti; RTV Atlas
Radio stanice	Radio Antena M; Radio Crne Gore
Medijske kuće	Mina

SRBIJA	
Web portali	http://www.b92.net/; http://www.blic.rs/; http://www.istinomer.rs/; http://www.kurir.rs/; https://www.cenzolovka.rs/
Štampani mediji	Blic; Danas; Kurir; Politika; Vecernje novosti
TV stanice	Al Jazeera Balkans; Pink; RTS; Studio B; TV B92; TV N1; TV Prva
Radio stanice	JAT; Naxi; Radio Beograd; Radio S; Studio B
Časopisi	Nedeljnik; Newsweek; Nin; Novi Magazin; Vreme
Medijske kuće	Beta; Fonet

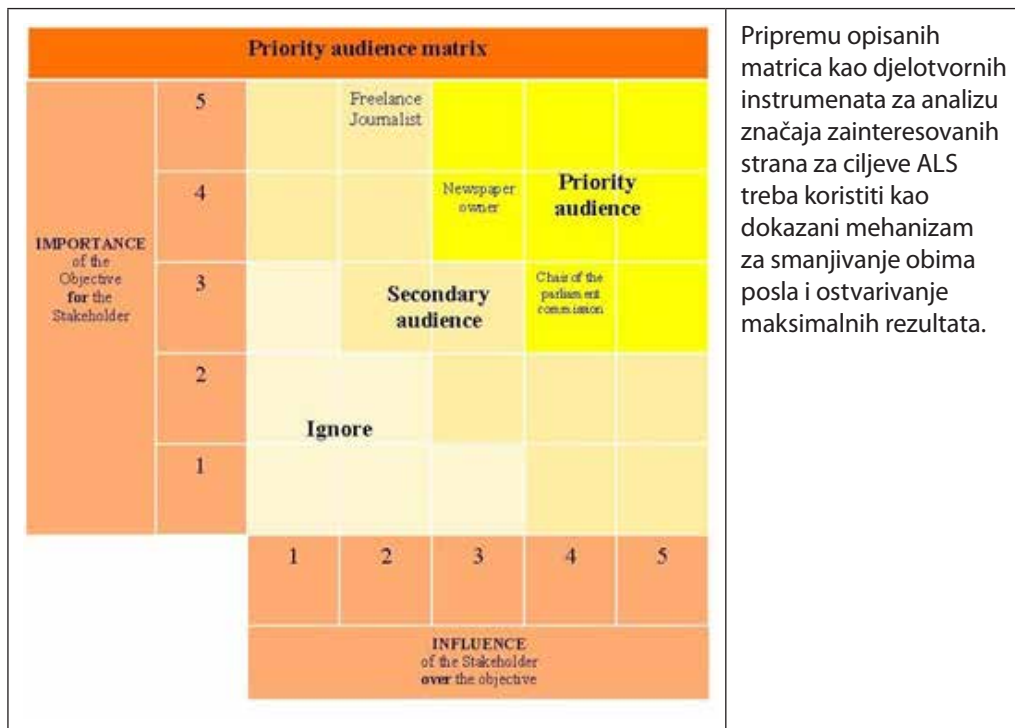
ANALIZA ZAJINTERESOVANIH STRANA

Lista zainteresovanih strana Strategije koja je predstavljena u prethodnom poglavlju nije konačna. Postoji mnogo više interesnih grupa koje mogu podržati energetska tranziciju ka energetske efikasnosti u zemljama jugoistočne Evrope. Zbog vrlo često ograničenih napora i vremena, od suštinske važnosti je da se identifikuju one koje su najznačajnije za konkretni zadatak i situaciju. Najbolji način za identifikovanje zainteresovanih strana koje imaju najveći uticaj na ciljeve asocijacija lokalnih samouprava, kao i značaja datog cilja za zainteresovanu stranu (da li je njihov stav pozitivan, neutralan ili su protivnici), jeste da se izvrši analiza zainteresovanih strana.

Analiza zainteresovanih strana zasniva se na matrici saveznika i protivnika koja pokazuje njihov uticaj i stepen identifikacije sa našim ciljevima (Slika 2).

Slika 2: Matrica saveznika i protivnika

Slika 3: Matrica prioriteta aktera

KAKO RADITI SA NOVINARIMA?⁴¹

Instrumenti Strategije za odnose sa medijima

Bilo da radite sa političarima, državnim službenicima ili novinarima, radite sa ljudskom prirodom. Četiri C – „*care*“, „*clarity*“, „*common sense*“ and „*courtesy*“ (*pažnja, jasnoća, zdrav razum i učtivost*) – uvijek će vam dobro doći.

Instrumenti Strategije za odnose sa medijima treba da obuhvate:

- izjave za štampu,
- brifing dokument za štampu,
- saopštenje za javnost,
- pitanja i odgovori,
- konferencije za štampu,
- brifing jedan na jedan,
- izgradnja kontakata.

⁴¹ Michael Burrell: Posebno naručeni izvještaj: Lobiranje i mediji: rad sa političarima i novinarima, 2001.

Kako pripremiti efikasnu izjavu za štampu?

Izjava za štampu je forma koja bi trebalo da bude osnova komunikacije asocijacija lokalnih samouprava sa novinarima, a suštinske elemente dobre izjave za štampu je lako navesti. Počnite od naslova koji sadrži vašu ključnu poruku i vodite računa da se ta poruka ponavlja u prvom paragrafu. Iznesite svoje stavove počevši od najvažnijeg do najmanje važnog. Na taj način ako vaša izjava bude presječena od dna na gore, kao što će se često desiti, i dalje će imati smisla na kojem god mjestu da je presječena.

Prilikom sačinjavanja izjave za štampu, pokušajte da se stavite u položaj ključnih novinara koji će istu dobiti. Razmislite o tome za koje stavke će najvjerojatnije biti zainteresovani i uključite ih u izjavu za štampu.

Izbjegavajte da iznosite mišljenja kao da su činjenice. Standardni način prenošenja mišljenja u izjavi za štampu jeste da se stave pod navodnicima, a većini izjava za štampu će koristiti uključivanje spremnih citata.

Uvijek navedite kontakt telefon i, ako su dostupni, e-mail i broj faksa na kraju izjave za one koji će htjeti da postavie dodatna pitanja. Neka vaša izjava za štampu bude kratka, a kada osjećate potrebu da navedete detalje, stavite ih u "napomene za urednika" ispod glavnog dijela teksta. Kada imate internet stranicu, vodite računa da bude ažurirana sa najnovijim izjavama za štampu. Prije nego što pošaljete izjavu za štampu, pažljivo razmislite o pitanjima koja će novinari najvjerojatnije postaviti i vodite računa o tome da budete dobro pripremljeni da na njih odgovorite.

Brifing dokument za štampu

Brifing dokument za štampu ne najavljuje određeni događaj, već pruža osnovne informacije o vašoj organizaciji. Opet, uvijek treba da sadrži kontakt telefon i, kada je primjereno, treba da sadrži vaš web site i da bude postavljen na vaš web site. Iako će, za razliku od izjave za štampu, informacije sadržane u brifing dokumentu biti relativno trajne, treba ih ažurirati. One će biti naročito korisne za novinara koji počinje da piše o vašoj stvari.

Saopštenje za javnost

Saopštenje za javnost se razlikuje od izjave za štampu po tome što nije pripremljena i distribuirana dobrovoljno, već je pripremljena kao odbrana i koristi se za odgovaranje na pitanja. Takođe mogu postojati prilike kada ne tražite publicitet, ali kada morate biti spremni da date koherentan odgovor na upite. Vjerovatno se nadate da takvo saopštenje nikada neće biti potrebno, ali isplati se biti spreman. Saopštenja za javnost obično treba da budu kratka i precizna.

Pitanja i odgovori

Kada planirate najavu određenog stepena složenosti ili imate razloga da očekujete zlonamjerna pitanja, ima smisla da planirate i pokušate da predvidite najvjerojatnija pitanja i najdjelotvornije odgovore na njih. Usmjerite pripreme na oblasti koje su vam najneugodnije. Ako očekujete tešku konferenciju za štampu, možda treba održati probu 24 sata prije stvarnog događaja.

Konferencija za štampu

Konferenciju za štampu treba održati samo kada imate veoma važnu objavu. Novinari su generalno veoma zauzeti i neće biti voljni da odvoje vrijeme da bi prisustvovali konferenciji za štampu, osim ako će iz nje dobiti jako dobru priču. Čak i kada odlučite da održite konferenciju za štampu, razmislite o tome da je nazovete brifingom za štampu; ovo odaje utisak da ćete kratko predstaviti korisne informacije i očekivanja u pogledu broja novinara koji će prisustvovati (tj. broj neće biti ogroman).

Kada odlučite da održite konferenciju za štampu, pokušajte da obavijestite medije unaprijed i imajte u vidu značaj kako lokacije tako i vremena održavanja. Konferenciju za štampu treba održati na lokaciji do koje se lako dolazi, u prostoriji koja nije ni prevelika ni premala, te u prikladno vrijeme (to često znači kasno jutro).

Ukoliko vrijeme dozvoli, budite na raspolaganju pojedinačnim novinarima nakon završetka formalnog dijela konferencije za štampu. To će im dati mogućnost da se osvrnu na posebne aspekte za koje su zainteresovani i na koje ne žele da ukažu svojim kolegama. To takođe pruža mogućnost svakom radio i TV novinaru da vas intervjuje.

Brifing jedan na jedan

Brifing jedan na jedan može biti veoma djelotvoran način izgradnje dobrog odnosa sa pojedinačnim novinarima; tako šalžete poruku da ih smatrate važnim za vašu organizaciju i pružate novinarima sigurnu mogućnost da vam postavljaju pitanja, a da ih konkurenti ne čuju. To vam daje mogućnost i da nezvanično date osnovne informacije – što će reći da nemate ništa protiv da se te informacije iskoriste pod uslovom da ne budete navedeni kao izvor informacija. Međutim, budite oprezni. Novinar ima pravo da pretpostavi da je sve što kažete zvanično i da se može citirati, osim ako jasno naznačite suprotno.

Izgradnja i održavanje kontakata

U ljudskoj prirodi je da imamo više razumijevanja za osobe koje poznajemo nego za potpune strance. Prema tome, često je vrijedno truda da uložite određeno vrijeme u izgradnju odnosa sa novinarima sa kojima ćete morati da radite ubuduće. Međutim, uvijek jasno stavite do znanja da upravo to radite – tako da se novinari ne dovedu u zabludu i povjeruju da im se daje priča, a ne korisne osnovne informacije.

Jedna velika prednost ovakvog tipa sastanaka jeste da daje vame, kao i novinaru, priliku za postavljanje pitanja i za dobijanje odgovora. Mnogi specijalizovani novinari imaju ogromno znanje, koje će često spremno dijeliti. Neki od najdjelotvornijih "media handlers" su oni koji prepoznaju da sastanak sa novinarom može biti prilika za nova saznanja i za prenošenje poruka. Druga prednost ovakve vrste izgradnje kontakata jeste da ćete tada biti u mogućnosti da po imenu identifikujete osobe koje postavljaju pitanja. To je mala stavka, ali stavka koja će generalno uticati na osjećaj samopoštovanja datog novinara.

FLAGSHIP PROJEKTI LOBIRANJA U ZEMLJAMA JUGOISTOČNE EVROPE⁴²

Javni dijalog o Inicijativi za održivo korištenje energije u jugoistočnoj Evropi (PDI) pokrenut je 2010. godine od strane članova mreže škola za političke studije u jugoistočnoj Evropi, pod pokroviteljstvom Vijeća Evrope, uz podršku Njemačke internacionalne saradnje i njenog Otvorenog regionalnog fonda za jugoistočnu Evropu -energetska efikasnost (GIZ-ORF-EE)

Beogradski fond za političku izuzetnost (Srbija), Škola demokratskog rukovođenja (Crna Gora) i Akademija za politički razvoj (Hrvatska) u saradnji sa NVO DOOR (Hrvatska) uspostavili su PDI. Godine 2011. Inicijativi su se pridružili Škola za političke studije (Albanija) i Centar za istraživanje i donošenje politika (BJR Makedonija), te konačno 2012. godine Škola političkih studija (Bosna i Hercegovina) i Prištinski institut za političke studije (Kosovo).

Cilj ove inicijative je podsticanje jačanja kapaciteta i javnog dijaloga o održivom korištenju energije između predstavnika parlamenata, vlada, poslovnog sektora, medija i građanskog društva, pri čemu Mreža škola političkih studija ima ulogu posrednika.

Iako su zemlje na području jugoistočne Evrope ostvarile relativno dobar napredak u pogledu prenošenja zakonskih standarda i normi EU u nacionalno zakonodavstvo i politiku, napredak je mnogo sporiji u pogledu sprovođenja već donešenih politika. Iz tog razloga se ova inicijativa bavi stvaranjem promotivnih platformi za uspostavljanje javnog dijaloga, te jačanjem kapaciteta za sprovođenje javnih politika, naročito u oblasti energetske efikasnosti. Značajne zajedničke aktivnosti u oblasti energetske efikasnosti mogu se ostvariti samo jakim političkom voljom, većom vidljivošću ove teme i podizanjem svijesti svih segmenata zajednice.

Kreatori inicijative su svjesni činjenice da podizanje svijesti zahtijeva razumijevanje specifičnosti mjera i potrebne tehničke i stručne kapacitete, kao i kapacitete za njihovu primjenu. Shodno tome, kreatori inicijative realizuju, u svom nacionalnom okruženju, obrazovne aktivnosti kroz organizaciju stručnih i motivacionih seminara, okupljaju predstavnike različitih ciljnih grupa i promovišu razmjenu mišljenja i stavova među njima, istovremeno uspostavljajući visoko kvalitetan dijalog.

Prvi fokus inicijative bio je jačanje uloge parlamenata, kao izabranih predstavnika građana, kroz donošenje i praćenje sprovođenja politika održive energije. Istovremeno, fokus je na usklađivanju njihove koordinacije i uspostavljanju saradnje sa drugim zainteresovanim grupama (vlada, lokalni nivo, NVO sektor, poslovni sektor, mediji itd.).

⁴² Više informacija na: <http://www.publicdialogue-energy.com/>

Snažan naglasak je bio na jačanju javnog i političkog dijaloga u partnerskim zemljama. Mreža škola političkih studija je organizovala brojne nacionalne događaje u svih sedam zemalja sa fokusom na pitanja politike energetike. To je za rezultat imalo organizovanje parlamentarnih rasprava na temu energetske efikasnosti i održivog korišćenja energije. U svih sedam zemalja su se rasprave na temu energetske efikasnosti održale po prvi put, što ukazuje na korak naprijed ka transparentnosti donošenja i sprovođenja politika u oblasti održivog korišćenja energije. Predstavnici asocijacija lokalnih samouprava su učestvovali na nekima od njih.

Ubuduće se takve platforme za dijalog mogu koristiti za razmatranje lokalnih pitanja u oblasti energetike.

RODNA RAVNOPRAVNOST KAO JEDNO OD NAČELA STRATEGIJE

Jedna od namjena Strategije jeste promovisanje osnaživanja žena i sprovođenje ciljeva rodne ravnopravnosti u ambiciozne strategije, politike i programe u zemljama jugoistočne Evrope. Rodno diferencirane procedure i dosledni napori sa ciljem obezbjeđivanja da žene i muškarci uživaju podjednake mogućnosti nalaze se među karakteristikama koje treba da definišu sektor energetike u zemljama jugoistočne Evrope⁴³. Razvoj pristupa za prevazilaženje rodne neravnopravnosti zahtijeva poznavanje neuravnoteženosti u rodnim odnosima⁴⁴. Poznavanje uticaja pristupa promjeni podjednako je važno. Dobro upravljanje znanjem pomaže proširenju ovog praktičnog znanja, pri čemu se poseban naglasak stavlja na procesuiranje dobrih praksi usmjerenih na uspješno sprovođenje načela rodne ravnopravnosti.

Iako je sveobuhvatni zakonski i politički okvir u oblasti rodne ravnopravnosti uspostavljen u svim zemljama jugoistočne Evrope, u praksi žene zapravo ne uživaju jednaka prava. Štaviše, nacionalni akcioni planovi za rodnu ravnopravnost dobijaju ograničenu pažnju i nedovoljno su budžetirani i realizovani. Ovakvo okruženje je, između ostalih, jedan od mnogih negativnih ostataka skorijih dešavanja u regionu. Odnos između žena i muškaraca u zemljama jugoistočne Evrope je pod značajnim uticajem novije istorije i upravljanja u post-konfliktom procesu obnavljanja, izgradnje država i pridruživanja EU⁴⁵.

Kako možemo lobirati za rodno osjetljive politike i ulaganja

Najznačajnije dimenzije rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena odnose se na ekonomsko i političko osnaživanje i podizanje svijesti. Na nacionalnom nivou, u slučajevima kada su zemlje donijele zakone ili programe za povećanje broja žena u skupštini, interesima žena se daje veći prioritet. Imajući u vidu da su sve zemlje jugoistočne Evrope ratifikovale Konvenciju UN o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i da imaju i zakone protiv diskriminacije, uvijek je dobro da se pozovemo na iste prilikom lobiranja za rodnu ravnopravnost u učešću, zastupanju i generalno prilikom lobiranja za jednake mogućnosti i prava kako žena, tako i muškaraca.⁴⁶

43 Više informacija u EeMA: Mapa puta za oblast održivog korišćenja energije za asocijacije lokalnih samouprava u zemljama jugoistočne Evrope, dio 1

44 GIZ, Strategija rodne ravnopravnosti, mart 2012.

45 Dr Dolly Wittberger, ORF za energetske efikasnosti - ocjena rodne ravnopravnosti, decembar 2014.

46 <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reports.htm>

Istraživanja koja su sproveli Eurostep⁴⁷ i Social Watch⁴⁸ pokazuju da posvećenost rodnoj ravnopravnosti u razvojnoj saradnji često nije vidljiva u drugim fazama procesa donošenja politika, kao što je opredjeljivanje budžetskih sredstava, programiranje, sprovođenje i evaluacija. Svjesna navedenih propusta, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) razvila je **Marker rodne ravnopravnosti**⁴⁹ (**MRR**) kao mehanizam za praćenje načina na koji se sprovode strategije rodne ravnopravnosti kroz cijeli proces donošenja politika u okviru razvojne pomoći. Preporuka je da se pozovete na isti u govorima lobiranja pred agencijama koje pružaju pomoć, kada za cilj imate da politike rodne ravnopravnosti budu operativne i djelotvornije.

Social Watch je razvio **Indeks rodne ravnopravnosti (IRR)** kako bi rodne neravnopravnosti postale vidljivije i jasnije. IRR se zasniva na dostupnim informacijama koje su uporedive na međunarodnom nivou. On omogućava klasifikaciju zemalja i njihovo rangiranje u skladu sa odabirom indikatora rodne neravnopravnosti u pogledu: obrazovanja, ekonomskog učešća i osnaživanja.

Pred zemljama jugoistočne Evrope stoji dug put ka izgradnji inkluzivnog društva⁵⁰. Taj proces zahtijeva promjenu mentaliteta ljudi, posmatranje teritorije kao fluidnog i otvorenog prostora u kojem je sudbina jedinke povezana sa sudbinom svih ostalih članova društva. Zahtijeva izgradnju horizontalnog partnerstva u odnosu na vertikalne hijerarhijske i etničke linije odlučivanja. Zahtijeva od građana i organizacija građanskog društva da sebe posmatraju kao dio zajednice, koji imaju zajednička prava i obaveze na određenom geografskom području ili u određenom sektoru, bez obzira na rod, nacionalnost, religiju ili seksualno opredjeljenje.

Preporuke za poboljšanje rodne ravnopravnosti u sektoru energetike u zemljama jugoistočne Evrope:

- uvesti i primijeniti Indeks rodne ravnopravnosti (IRR);
- povećati ispunjavanje obaveze da se prikupljaju podaci podijeljeni po polu (iako su analiza, tumačenje i prpratne aktivnosti slabo razvijene);
- integrisanje rodne ravnopravnosti kao uslova u dokumentima za podnošenje zahtjeva za dobijanje sredstava iz finansijskih mehanizama EU (npr. IPA II, programi Evropske teritorijalne saradnje, Horizon 2020, CIVITAS, Elena itd.);
- kontakt osobe za rodna pitanja ili eksperti za rodnu ravnopravnost kao obavezni službenici u javnim institucijama i organizacijama;
- postojanje snažne ženske tehničke ekspertize u javnim institucijama;
- kontinuirano lobiranje i zastupanje u oblasti rodne ravnopravnosti;
- kontinuirana edukacija, informisanje i podizanje svijesti od strane NVO i međunarodnih organizacija o relevantnim pitanjima rodne ravnopravnosti.

47 <http://www.eurostep.org/>

48 <http://www.socialwatch.org>

49 <http://www.oecd.org/dac/gender-development/dac-gender-equality-marker.htm>

50 Valentina Pellizzer, Jedinstvena svjetska platforma za jugoistočnu Evropu i mreža za izgradnju mira, European_Social_Watch_Report_2010

Načela i pravila rodne ravnopravnosti Strategije:

- Da ženskom pogledu na evropsku političku, ekonomsku, društvenu i ekološku budućnost;
- Da jednakoj političkoj i ekonomskoj zastupljenosti i rodnoj ravnopravnosti;
- Da jednakim mogućnostima, ljudskom dostojanstvu, neodvojivim ljudskim pravima;
- Da jednakoj naknadi za jednak rad;
- Da dostojanstvu, prosperitetu i našim društvima bez siromaštva.

MONITORING, EVALUACIJA I PRAĆENJE STRATEGIJE

Monitoring, evaluacija i praćenje su suštinski djelovi Strategije i mogu se vršiti na razne načine. Međutim, indikatori procesa su uvijek vrijedni instrumenti. Idealno je da se evaluacija rezultata vrši vođenjem dnevnika aktivnosti i njihovih ishoda. Taj dnevnik mora obuhvatati aktivnosti koje su realizovane i (direktne) ostvarene ciljeve. Evaluacija izvodljivosti ciljeva lobiranja mora se vršiti periodično u odnosu na promjenjive kontekste i (nove) uvide, te se moraju usklađivati prema njima.

Indikatori odnosa asocijacije lokalnih samouprava sa donosiocima odluka (političarima i državnim službenicima na raznim nivoima) mogu uključivati:

- Kako donosioci odluka vide našu organizaciju i ciljeve?
- Da li donosioci odluka stupaju u kontakt sa nama da bi dobili više informacija/mišljenja?
- Da li su nam donosioci odluka odgovorniji?
- Da li ima više participativnih mehanizama za davanje i dobijanje inputa?

Indikatori o uticaju Strategije na donosiocima odluka u zemljama jugoistočne Evrope mogu uključivati:

- Da li su donosioci odluka svjesniji pitanja koja smo pokrenuli?
- Da li smo postigli razumijevanje sa donosiocima odluka?
- Da li su nam donosioci odluka odgovorniji?

U pogledu dejstva na šire društvo, indikatori mogu uključivati:

- Da li su pitanja koja smo pokrenuli bila relevantna za širu javnost?
- Da li smo uspjeli da podignemo svijest šire javnosti o našim pitanjima?

Gorenavedeni indikatori su doveli do konkretnih zadataka u pogledu monitoringa, evaluacije i praćenja Strategije:

- detaljni razgovori;
- radionice sa fokus grupama;
- e-mail upitnici;
- ispitivanje javnog mnjenja;
- razrada i pregled ciljeva i indikatora učinka koji su definisani u logičkom okviru;
- razmatranje konkretnih projektnih planova;
- razmatranje plana upravljanja rizikom i mjere ublažavanja.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Asocijacijama lokalnih samouprava je potrebna jasna i jednostavna strategija lobiranja u oblasti energetske efikasnosti da bi mogla da radi na strateški način i da podijeli nadležnosti i zadatke u cilju ostvarivanja najboljih rezultata.

12 koraka za ostvarivanje najboljih rezultata su:

- Korak 1:** Jasno postaviti najznačajnije ciljeve asocijacije lokalnih samouprava u oblasti energetske efikasnosti i razvoja energetski održivih općina u zemljama jugoistočne Evrope, uključujući sprovođenje načela rodne ravnopravnosti;
- Korak 2:** Pripremiti asocijaciju lokalnih samouprava za uspješno lobiranje i zastupanje u svrhu ostvarivanja ciljeva (raspored službenika, finansijskih resursa itd.);
- Korak 3:** Postaviti generalne ciljeve asocijacije lokalnih samouprava u oblasti lobiranja i zastupanja;
- Korak 4:** Identifikovati konkretan zadatak u oblasti energetske efikasnosti i postaviti ciljeve asocijacije lokalnih samouprava za dati zadatak (npr. primjena Zakona o energetskej efikasnosti);
- Korak 5:** Provjeriti da li je lobiranje i zastupanje moguće za taj određeni zadatak - procjena rizika;
- Korak 6:** Izvršiti analizu zainteresovanih strana;
- Korak 7:** Definisati najuticajnije donosioce odluka;
- Korak 8:** Definisati ostale uticajne zainteresovane strane;
- Korak 9:** Uraditi Akcioni plan za lobiranje i zastupanje za taj određeni zadatak (Akcioni plan);
- Korak 10:** Voditi računa da se uključe načela rodne ravnopravnosti u Strategiju i Akcioni plan;
- Korak 11:** Realizovati Akcioni plan;
- Korak 12:** Obezbjediti monitoring, evaluaciju i praćenje aktivnosti lobiranja i zastupanja.

Instrumenti za razvoj Akcionog plana za lobiranje i zastupanje za određeni zadatak su:

- Identifikovati set kriterija za ocjenu i odabir najdjelotvornijih aktivnosti lobiranja i zastupanja;
- Identifikovati odgovarajuće metode (npr., sastanci sa donosiocima odluka, javni događaji, peticije, okrugli stolovi, novinski članci itd.) i odgovarajuće glasnike.

Uspješni kriterijumi treba da obuhvate:

- nivo uticaja koji će aktivnost imati na donosioce odluka, njihovo mišljenje, stav itd.;
- nivo rizika (ljudski, finansijski, gubitak kredibiliteta) za asocijaciju lokalnih samouprava u sprovođenju aktivnosti;
- resurse koji su potrebni da se obezbijedi kontinuitet aktivnosti lobiranja;
- pristup djelotvornim glasniciima (i u svrhu povećanja vidljivosti asocijacije lokalnih samouprava).

Djelotvorni glasnici mogu biti: mediji, poznate ličnosti, eksperti, kolege, sponzori (nacionalni/ međunarodni) i veoma je važno da se formulišu prave poruke za pravi tip donosioca odluka. Za širu javnost, zainteresovane aktere i donosiocice odluka potrebne su različite vrste prenošenja poruka.

Uspješno sprovođenje Akcionog plana za određeni zadatak usmjeravaće asocijaciju lokalnih samouprava prema željenim rezultatima. Asocijacija lokalnih samouprava treba da ostane fleksibilna i dobro informisana tokom cijelog procesa realizacije, što će joj omogućiti da vrši sva neophodna usklađivanja odabranog pristupa kada to zahtijevaju promjenljive okolnosti. Dalje, asocijacija lokalnih samouprava treba da nastoji da svoj rad zasniva i oslanja na jakim stranama **Mreže škola političkih studija u jugoistočnoj Evropi** prilikom uspostavljanja odnosa sa donosiocima odluka i potencijalnim saveznicima. Važno je da se ne očekuju brzi rezultati i da se ima u vidu da je potrebno vrijeme za uspostavljanje povjerljivih odnosa. Od pomoći je da se dokumentuje napredak navođenjem (direktnih) rezultata svih radnji i aktivnosti. Pažljivo praćenje i dokumentovanje lobiranja i zastupanja pružiće asocijaciji lokalnih samouprava bolji uvid u tekuće procese i pomoći će u identifikovanju mogućnosti za intervenciju. Pažljivo mapiranje ne samo da će pomoći definisanju konkretnih oblasti ekspertize u odnosu na ostale zainteresovane strane, već će ukazati i na moguće nedostatke u znanju i spriječiti preklapanje aktivnosti - a sve navedeno će pomoći asocijaciji lokalnih samouprava da djeluje odlučno u osmišljavanju pristupa stalno promjenljivom političkom procesu.

Preporuke za uspješno sprovođenje Strategije su:

- Pratiti sve trenutne relevantne procese donošenja odluka tako da je naše znanje uvijek ažurirano. To će u velikoj mjeri povećati djelotvornost naših intervencija. Oslanjati se na stručno znanje naše mreže ili koalicionih partnera i/ili zainteresovanih strana istomišljenica kako bismo dobili pristup dodatnim informacijama o zvaničnim procedurama, ličnim interesima donosioca odluka itd.;
- Uložite vrijeme u izgradnju povjerljivih odnosa sa donosiocima odluka, njihovim službenicima i državnim službenicima u relevantnim jedinicama raznih vladinih sektora. Nemojte se fokusirati isključivo na ključne nosioce pozicija, već uložite vrijeme i u kontakte sa njihovim pomoćnicima i ključnim službenicima u njihovim odjeljenjima. Oni često ne samo da imaju značajan uticaj na donosiocice odluka, već se može ispostaviti da oni postanu ključni donosioci odluka u budućnosti. Osim toga, treba da se postaramo da smo stalno u toku svih promjena u mandatima donosioca odluka i njihovih službenika, kao i svih izmjena kod zainteresovanih strana u vezi sa fokusom našeg lobiranja;
- Ishodi i efikasnost asocijacije lokalnih samouprava značajno će se povećati udruživanjem snaga sa Mrežom škola političkih studija u jugoistočnoj Evropi, kao i organizacija sličnog mišljenja u mrežama za zastupanje i koalicije. Uvijek se preporučuje da se odvoji određeno vrijeme za sprovođenje prethodne ocjene potencijalne dodate vrijednosti i mogućih zamki kada razmišljamo o pridruživanju nekoj koaliciji;

- Nemojte trošiti previše vremena na prikupljanje osnovnih informacija sa mailing lista, internet stranica itd. Trebalo bi da budemo u toku događaja, ali budite selektivni! Utvrđivanje korisnosti svih ovih djelova informacija koje nam pojedinci daju često će nam oduzeti dragocjeno vrijeme koje se bolje može iskoristiti za telefonske razgovore ili sastanke sa ključnim zainteresovanim stranama;
- Na kraju, treba da budemo svjesni da rad u oblasti lobiranja i zastupanja nosi sopstvene specifične rizike. Prije svega, postoje profesionalni rizici. Nepisano pravilo kaže da lobisti moraju predstavljati jedinstveni front i uvijek voditi računa da njihove kolege ne saopštavaju drugačije poruke istim donosiocima politike, kako ne bi podrivali njihov kredibilitet. Isto tako, pouzdanost jedne asocijacije lokalnih samouprava može biti podrivena ukoliko članice saveza sa kojima saradujemo privuku negativnu pažnju u medijima. Dobar lobist mora biti pripremljen za ovakve događaje. U nestabilnom i krhkom političkom kontekstu, lobiranje može povlačiti čak i lične rizike, jer možda nemaju sve zainteresovane strane jednako pozitivan stav o lobiranju i zastupanju. Redovna procjena rizika će nam omogućiti da rješavamo promjenljive situacije kako se budu javljale;
- Ne postoji jedinstven recept za djelotvorno lobiranje i zastupanje. Mnogo toga zavisi i od snage lobiste u pogledu analize, znanja, posvećenosti i sposobnosti iznalaženja prave strukture i intervenisanja u pravim procesima u pravom trenutku. Lobist treba da ima ličnu posvećenost i entuzijazam, kao i hrabrost za preuzimanje rizika i, na kraju ali ne manje važno, izdržljivost i istrajnost da nastavi da traga za novim mogućnostima u često teškim (političkim) okolnostima;
- Saradnja sa drugim ekspertima i institucijama je od suštinskog značaja za planiranje, monitoring i evaluaciju (uspješne) kampanje lobiranja i zastupanja.

Strategija naglašava potrebu za kolektivnim učenjem u cilju poboljšanja djelotvornosti asocijacije lokalnih samouprava. Da biste pojačali svoj uticaj, možete mogo da dobijete udruživanjem snaga i dijeljenjem svog pozitivnog i negativnog iskustva iz lobiranja i zastupanja.

Može se zaključiti da je najveći izazov za asocijaciju lokalnih samouprava koja se upušta u lobiranje i zastupanje razvoj različitih načina za uključivanje svih zainteresovanih strana i motivisanje istih da nastave proces usmjeren na razvoj energetske efikasnosti i energetski održivih općina u zemljama jugoistočne Evrope, kao najbolje opcije za održivi 21. vijek.

